

## УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТАМИ В КОНТЕКСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ

*Анотація. Розкрито проблему відсутності достатньої ресурсної бази банків, проведено аналіз динаміки та структури залучених банками України депозитів упродовж останніх років для визначення закономірностей і тенденцій процесу формування банківських ресурсів. Запропоновано шляхи оптимізації ресурсної бази банків.*

*Аннотация. Раскрыта проблема отсутствия достаточной ресурсной базы банков, проведен анализ динамики и структуры привлеченных банками Украины депозитов на протяжении последних лет для определения тенденций и закономерностей формирования банковских ресурсов. Предложены пути оптимизации ресурсной базы банков.*

*Annotation. The problem of lack of sufficient resource base of banks is discussed. The dynamics and structure of deposits attracted by banks in Ukraine in recent years is analysed to identify trends and patterns of formation of bank resources. Ways of optimizing the resource base of banks are proposed.*

*Ключові слова: депозит, депозитні ресурси, управління депозитними ресурсами, депозитна політика, оптимізація ресурсної бази.*

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банку є важливою передумовою його прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку всіх учасників ринку. Політика банків щодо формування ресурсної бази пов'язана із вирішенням потрібного завдання: знайти джерела фінансових ресурсів з мінімальною вартістю на максимальний строк; забезпечити здійснення активних операцій у визначених обсягах і напрямках, ефективно використовувати та управляти фінансовими ресурсами.

Разом з тим у сучасних умовах в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання ресурсів банку. Населення країни прагне вкладати гроші в банки на короткі строки, при цьому відбираючи можливість у банків використовувати ресурси з максимально можливим прибутком. Проблема відсутності достатньої ресурсної бази банків стримує формування довгострокових ресурсів, попит на які зростає найбільш динамічно у підприємств та населення. Без вирішення цієї проблеми неможлива модернізація економіки [1].

Дослідженню проблем щодо оптимізації ресурсної бази банків та формування ефективної депозитної політики банків присвячені роботи російських вчених: Є. Жукова, О. Лаврушина, В. Усоскіна, В. Кисельова, В. Щелкунова та ін. Процеси трансформації короткострокових банківських ресурсів у довгострокові вивчали Н. Бицька, А. Вожгов, В. Корнев, Ю. Уманців.

Незважаючи на значну кількість досліджень, формування ресурсного потенціалу банківського сектору економіки залишається недостатньо вивченою проблемою: дискусійними є питання оптимального співвідношення депозитних інструментів та особливості формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції; залишається актуальною проблема адаптації відомих моделей управління банківськими ресурсами до реалій української економіки.

Метою статті є аналіз динаміки та структури залучених ресурсів упродовж останніх років для визначення закономірностей і тенденцій процесу формування банківських ресурсів, визначення проблем, які мають місце у даному процесі, а також окреслення шляхів оптимізації ресурсної бази банків за рахунок довгострокових вкладень.

У структурі ресурсів банків у докризовий період спостерігалася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб, що почали відігравати вагомий роль у формуванні ресурсної бази банків. Це відбувалося завдяки зростанню доходів населення, а також певному збільшенню довіри населення до банківської системи. Також закріпилася тенденція до збільшення коштів юридичних осіб у структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку.

Незважаючи на закріплення у докризовий період позитивних тенденцій у динаміці та структурі ресурсів банків, актуальними залишаються низький рівень ресурсної бази і перевага коротких пасивів, що може призвести банківський сектор до ризику втрати ліквідності, підвищення кредитного та ринкового ризиків [2].

Необхідно проаналізувати попит на депозити резидентів України за період з 2005 по 2013 рр. Видно, що взагалі обсяг депозитів, залучених банками з кожним роком зростає. Зменшення обсягу залучених депозитів відбувалось лише у кризовий 2009 рік, порівняно з 2008 р. (рисунок).

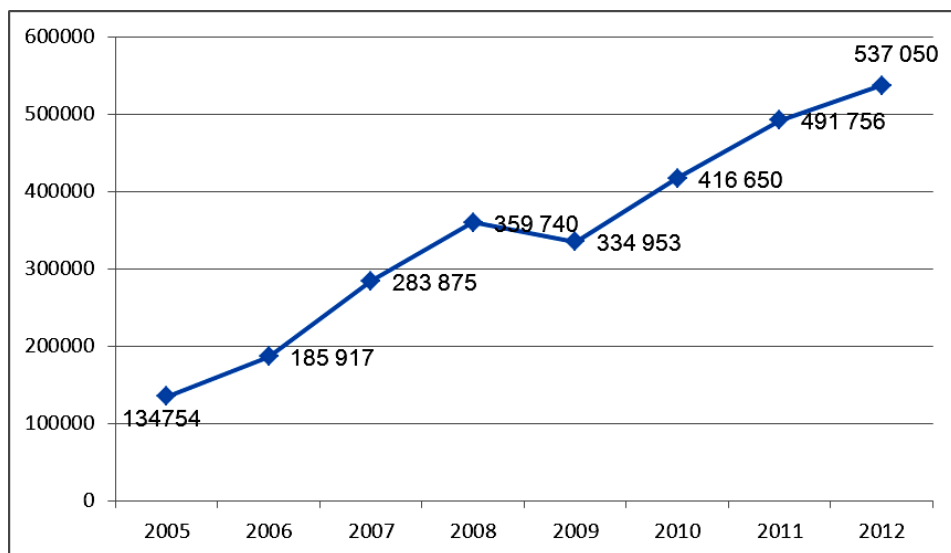


Рис. Депозити від резидентів, млн грн [3]

Необхідно проаналізувати обсяги залучених депозитів банками України від резидентів за кожним строком (таблиця).

Таблиця

**Депозити резидентів за строками за період 2007 – 2013 рр., млн грн**

Роки	Депозити "на вимогу"	Депозити строком до 1 року	Депозити строком від 1 до 2 років	Депозити строком більше 2 років
2007 (станом на 01.01.08)	93 404	60 618	106 222	23 630
2008 (станом на 01.01.09)	107 589	92 912	122 344	36 897
2009 (станом на 01.01.10)	119 793	135 357	60 425	19 378
2010 (станом на 01.01.11)	152 477	133 499	106 718	23 956
2011 (станом на 01.01.12)	174 959	153 983	132 907	29 907
2012 (станом на 01.01.13)	178 288	172 942	153 359	32 460

Тенденція останніх 6 років характеризується поступовим збільшенням попиту на депозити "на вимогу" та депозити "до 1 року". В період економічної кризи обсяг залучених депозитів строком "до 1 року" збільшився у 1,5 раза, порівняно з даними 2008 року. Ця ситуація викликана недовірою резидентів коштів на більш довгий період у період економічної кризи. Разом з тим, у 2009 році у 2 рази зменшився попит на депозити від 1 до 2 років, що викликано економічною кризою та вкладанням грошей резидентами на строки "на вимоги" та "до 1 року". Проте поступово обсяг депозитів строком "від 1 до 2 років" збільшується і вже з 2011 року набуває рівня навіть трохи більшого за рівень 2008 року.

Отримані дані можна охарактеризувати тим, що, по-перше, резиденти не мають довіри до банків, тому вкладають кошти на найменші строки та, по-друге, з резидентами не завжди проводиться якісна консультаційна допомога щодо переваг укладання депозитів на більші строки.

У контексті отриманих результатів аналізу значної ваги в системі банківського менеджменту набуває управління депозитними ресурсами – діяльність, пов'язана із залученням грошових коштів вкладників та інших кредиторів, визначення величини та відповідної структури джерел ресурсів у тісному взаємозв'язку з їх розміщенням. Основним завданням управління ресурсами банку повинно бути найбільш ефективне їх використання, що реалізується через здійснення банками збалансованої пасивної та активної банківської політики.

Ефективність такої політики забезпечується комплексним вирішенням таких завдань:

розробка критеріїв оптимізації ресурсної бази банку;

формування основних засад політики управління ресурсами банку;

використання на практиці розроблених методів оптимізації обсягів ресурсного забезпечення.

Проведення депозитних операцій потребує постійного узгодження їх об'ємних, часових і вартісних характеристик із поточними й прогнозованими активними операціями. Із цією метою необхідно структурувати джерела ресурсів відповідно до чітко визначених цілей: 1) використовувати ті джерела, які мінімізують витрати залучення коштів, унаслідок чого в розпорядженні банку залишається більше нових ресурсів для збільшення його прибутку й капіталу; 2) обирати оптимальні пропорції між величинами залучених коштів і капіталу, які забезпечують бажаний рівень стабільності фондів, так, щоб банк мав змогу тримати високоприбуткові активи, що зазвичай вимагають інвестицій на триваліші терміни за вищого рівня ризику [4].

Важливим напрямом банківського менеджменту є оптимізація диференціації відсоткових ставок за депозитними та вкладними рахунками залежно від термінів та інших характеристик вкладу з метою забезпечення необхідного обсягу ресурсів за мінімально можливою у відповідних умовах ціною, що в кінцевому рахунку забезпечить максимізацію прибутку.

Напрямом удосконалення депозитних операцій банків з обслуговування населення можна вважати комплексне обслуговування клієнтури. З метою впровадження цієї системи установами банків можуть бути використані різноманітні форми роботи, а саме:

1. Надання споживчих кредитів власникам депозитних рахунків за умови наявності певної суми на її депозитному рахунку.

2. Об'єднання банківських та страхових послуг. При цьому банк за власний рахунок: страхує власників пластикових карток – вкладників від нещасних випадків; страхує власників пластикових карток, які від'їжджають за кордон; здійснює страхування життя вкладників, пенсійне або медичне страхування.

3. Об'єднання банківських і туристичних послуг. Володар депозитного рахунку при виконанні встановлених вимог (сума вкладу, строк депозиту) має можливість із знижкою придбати картки міжнародних телефонних мереж, оплатити проживання в готелях, туристичні путівки [5].

4. Розширення часових параметрів збуту. Наприклад, введення 2-х змін у роботі відділень з оптимальним графіком для клієнтів: 7.00 – 14.00, 14.00 – 21.00, що дозволить клієнтам звертатися до відділення до робочого дня, в обідню перерву та після робочого дня.

5. Тренінгова форма освіти працівників банку, яка спрямована на оволодіння знаннями щодо нових продуктів банку та знаходження оптимальних шляхів відкриття депозитних рахунків.

6. Розширення системи Інтернет-банкінгу, яка дозволяє не виходячи з дому чи офісу вкласти кошти на депозит або завершити договір.

7. Надання стабільним клієнтам, у яких є кошти, розміщені на депозитних рахунках, прийнятного овердрафту по поточних рахунках, що дозволить цим клієнтам відчувати довіру банку до клієнта.

Таким чином, реалізація сукупності пропонованих заходів може сприяти оптимізації процесу формування ресурсної бази банків, що є необхідною умовою зміцнення стійкості всієї кредитної системи країни, підвищення довіри до неї з боку інвесторів, вкладників і кредиторів, а також зростання її ролі у стимулюванні збалансованого розвитку всіх галузей і секторів господарства та інтенсивного зростання економіки України загалом.

*Наук. керівн. Хмеленко О. В.*

---

**Література:** 1. Землячов С. В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків / С. В. Землячов // Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : [www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua). 2. Вовканич А. І. Особливості формування ресурсів комерційних банків / А. Вовканич // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 8. – С. 157–164. 3. Національний банк України. Статистика 2010 – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

4. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел: монографія / [Ярошенко С. П., Сало І. В., Крухмаль О. В. та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2011. – 105 с. 5. Мещеряков А. А. Ресурсна база комерційних банків: сучасний стан та перспективи розвитку. – 2010 [Електронний ресурс] / А. А. Мещеряков. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index>. 6. Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – 2012. – № 1. – 192 с. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.